

UN CERCETĂTOR TENACE AL CULTURILOR AGRICOLE

**Dr. hab. Valentin CELAC
la 70 de ani**

Biolog, domeniul științific: botanica, genetica și ameliorarea plantelor. Doctor habilitat în științe biologice (1990).

Valentin Celac s-a născut la 26 februarie 1939 în s. Hâjdieni, r. Orhei, într-o familie de agricultori. A absolvit școala primară în satul natal și școala medie în s. Susleni, Orhei (1956). În 1962 a absolvit facultatea de agronomie a Institutului Agricol din Chișinău, în continuare activează în funcție de agronom-șef în colhozul *Patria* s. Cociulia, r. Comrat. În 1964 este admis în doctorantură la Academia de Științe a Moldovei, unde efectuează cercetări cu tema *Studiul biologiei înfloririi și a citocariologiei genului Triticum L.* sub conducerea acad. A. Ciubotaru. Din 1967 activează la Grădina Botanică a AȘM în funcția de cercetător științific inferior, cercetător științific superior (1973) și șef al Laboratorului embriologie și biotehnologie (1990-1996). În anul 1970 susține teza de doctor în științe biologice.

Activitatea științifică a lui Valentin Celac este centrată pe studiul structurii morfologice și funcționale a cromozomilor în mitoză și meioză, a mecanismelor morfofuncționale ale sistemului de reproducere sexuată (sporogeneză, gametogeneză, înflorire, polenizare, fecundare, embriogeneză și

endospermogeneză), atât în aspect filogenetic (1964-1985), cât și ecologic și genético-ameliorativ (1985-2008) la unele plante spontane și culturi agricole. Caracteristic pentru cercetările sale științifice este utilizarea unui set de metode citologice, citogenetice, citoembriologice (microscopia fonică și electronică), hibridologice, floristice, genético-ameliorative (mutageneza indusă, selecția sintetică și semenologică la plantele leguminoase pentru boabe: soia, arahide, năut, fasoliță, linte, latir etc.).

Pentru prima dată, V. Celac a stabilit polimorfismul cariotipic ce determină morfologia, cariograma și confirmă structura genomică a speciilor tetraploide (A, B) și hexaploide (A, B, D) a tuturor speciilor spontane și cultivate ale seriei poliploide a genului *Triticum* L. Concomitent, au fost efectuate încrucișări și creați hibridi intraspecifici, studiată citogenetica lor și stabilită natura aloploidă a speciilor poliploide de grâu. Studiul biologiei înfloririi și polenizării la speciile de grâu în aspect ecologic a evidențiat sistemul genetic auto-alogam de înflorire-polenizare și evoluția acestui sistem la speciile genului *Triticum* (L.) și alte păioase (1964-1975).

A efectuat cercetări floristice și citogenetice la plantele monocotiledonate din Moldova și în premieră a determinat numărul, morfologia și dimensiunile cromozomilor la următoarele 5 specii: *Juncus tenageae*, *J. juzepskii*, *J. atratus*, *Typha laxmannii* și *T. foveolata* (1974-1975).

Cercetările complexe citoembriologice, efectuate la diverse specii de plante, i-au permis să stabilească evoluția sistemului de reproducere, norma de reacție și gradul adaptiv. A evidențiat pentru prima dată fenomenul apogamiei la grâu (1990). A elaborat un nou concept, potrivit căruia nu există periodicitate în fructificare la stejar, iar nivelul recoltei de ghindă și uscare sunt în relație directă cu factorii ecologici și biotici exogeni. Astfel, a fost determinat la stejar un nou tip de embriogeneză, numit *Fagales* – tip (1991-1995).

În 1990, Valentin Celac a susținut teza de doctor habilitat în științe biologice cu tema: *Sistemul de reproducere în aspect evolutiv la speciile de grâu (Triticum L.)*.

La invitația academicianului V. Remeslo în 1973, V. Celac organizează și conduce Laboratorul de citogenetică în Institutul de Ameliorare și Seminologie a Grâului din or. Mironovka (Ucraina). Participă în expedițiile complexe de cercetare a resurselor genetice ale plantelor păioase, organizate de VIR (Leningrad) în Georgia, Armenia și

Azerbaidjan (1974-1976), colectează și studiază un genofond bogat de grâu, secară, aegilops etc. și publică lucrări originale în domeniul geneticii, ecologiei și filogeniei grâului (1980-1985). Realizează lucrări privind încrucișarea reciprocă intraspecifică la grâu și intragenerice a grâului cu secara, pirul și aegilopsul și creează un șir de alopoliploizi, studiază genetica și citogenetica acestor hibrizi. Stabilește particularitățile eredității și variabilității caracterelor genotipice, afinitatea genotipică și evoluția speciilor la grâu. Pentru prima dată, determină proveniența speciilor *T. polonicum*, *T. ispahanicum*, *T. turanicum*, *T. spelta* etc. (1974-1980); expune sintagma despre însoțirea recombinățiilor și a mutațiilor la hibridare (1979). Prin mutageneza experimentală la speciile diploide de grâu *T. monococcum* L. și *T. sinskajae* Filat. et Kurk. induce autotetraploizi și efectuează studiul lor citogenetic (1976-1995), argumentează ipoteza plasmogamiei ca fenomen genetic de creare a variabilității genetice în ontogeneză (1989).

Din 1994 Valentin Celac se include în tematica științifică a Institutului de Genetică al A.Ș.M., inițiind cercetări genotipice-ameliorative la arahide. În 1996 se transferă cu serviciul din Institutul de Botanică în Institutul de Genetică al A.S.M. în calitate de șef al Laboratorului genetică și ameliorare a culturilor leguminoase, îndeplinind această funcție până în 2008. În prezent activează ca cercetător științific principal. În procesul selecției mutagenice apreciază dozele optime de iradiere și inducere a variabilității genetice utile la arahide, năut și linte și creează un material nou, valoros pentru ameliorare (1994-2005).

Investigațiile lui V. Celac în domeniul geneticii și ameliorării (1987-2008), realizate la culturile leguminoase pentru boabe, s-au soldat cu crearea nu numai a unui vast material inițial pentru ameliorare, dar și a 18 soiuri noi apreciate de Comisia de Stat pentru Testarea Soiurilor de Plante (3 soiuri de arahide, 3 de năut, 2 de fasoliță, 5 de soia, 2 de linte, 1 de latir și 2 de bob), dintre care 11 soiuri mai performante cu potențialul de producție major și rezistență sporită la factorii exogeni sunt omologate și brevetate în Moldova (1999-2008). În prezent, la Comisia de Stat pentru Testarea Soiurilor de Plante a RM se află 6 soiuri de culturi leguminoase pentru boabe (3 de soia, 1 de năut, 1 de bob și 1 de latir).

Dintre 9 specii de plante leguminoase pentru boabe, cultivate în țară, 2 specii noi – arahidele (1999) și fasolița (2003) se implementează grație investigațiilor științifice ale lui Valentin Celac. Concomitent, el a elaborat și tehnologiile de cultivare a acestora (2002, 2005). Activează în

vederea reconsiderării culturilor leguminoase în Moldova (1998-2008). În comun cu fostul Institut de Cercetări Științifice și Proiectări Tehnologice în Industria Alimentară (2000–2007) a elaborat și implementat tehnologii noi de procesare a materiei prime a soiurilor noi de leguminoase (năut, fasoliță, soia, latir, linte etc.) pentru alimentare și industria de prelucrare a Republicii Moldova.

Rezultatele cercetărilor științifice ale lui V. Celac sunt reflectate în circa 340 lucrări, inclusiv 8 monografii, 16 culegeri tematice, 24 brevete și cereri de brevete de invenție, o parte dintre care sunt citate în monografii, manuale și articole de prestigiu (Батыгина Т. Б. Эмбриология пшеницы, Л., 1974; Культурная флора СССР. Т. 1, Пшеница, Л. «Колос», 1979; Батыгина Т.Б. Хлебное зерно, Л., 1987; Жученко А. Адаптивный потенциал культурных растений, «Штиинца», 1988; Чеботарь А. Эмбриология кукурузы, «Штиинца», 1972; Pali A. Genetica, „Muzeum”, 1998; Siminel V. Ameliorarea specială a plantelor agricole, Chișinău, 2004; Grati V. Citologia, Chișinău, 2006 etc.).

Lucrările lui V. Celac, au fost apreciate în cadrul Saloanelor Internaționale de Cercetare și Inventică (România, Moldova, Croația) cu 18 medalii de aur, argint și de bronz, diferite trofee și 35 de diplome de excelență. Pentru contribuții în domeniul inventicii i s-a conferit titlul și insigne de *Inventator de Elită* (România, 2004), Diploma Specială și Ordinul Leonardo Da Vinci (2008) al Forumului Inventatorilor Români.

Pentru realizările valoroase, înregistrate în cercetare, Valentin Celac a fost ales membru titular al Academiei Internaționale de Științe Ecologie și Protecție Vitală de pe lângă ONU (Rusia, 2005). A fost distins cu medalia „Meritul Civic” (2001) și Diplome de recunoștință ale AȘM

Verticalitatea, hărnicia, sârguința deosebită, principialitatea, exigența față de sine și de colegii săi, sunt calitățile care întregesc portretul acestui valoros cercetător.

În numele Consiliului Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică al A.Ș.M. și colectivului Institutului de Genetică și Fiziologie a Plantelor al AȘM îl felicităm cordial pe Valentin Celac cu prilejul împlinirii unei vârste onorabile și îi urăm multă sănătate, fericire și noi realizări semnificative în cercetare.

Acad. Teodor Furdui,
prim-vicepreședinte al AȘM
Prof. univ. Nicolae Bărbăcaru,
director științific al Institutului de Genetică
și Fiziologie a Plantelor al AȘM

**SAVANT ȘI CHIRURG DE
VOCĂȚIE, DESCHIZĂTOR
DE DRUMURI ÎN MEDICINĂ**

**Acad. Gheorghe GHIDIRIM
la 70 de ani**

n. 20 martie 1939, s. Palanca, azi r-nul Ștefan Vodă

Medic, domeniul științific: chirurgie generală și laparoscopică. Doctor habilitat în medicină (1983), profesor universitar (1986). Membru titular al AȘM (1993).

Dezvoltarea medicinei contemporane autohtone, în special a chirurgiei, este strâns legată de numele unuia dintre cei mai populari medici – cel al academicianului Gheorghe Ghidirim, savant cu înaltă autoritate atât în cercurile științifice, cât și printre oamenii de rând, onest și curajos apărător al valorilor spirituale ale neamului. Este un medic și chirurg plin de har, de o imensă iubire de oameni, înzestrat cu gândire strategică, cu capacitatea de a intui și determina caracterul tainic și calea de dezvoltare a maladiei, de a prevedea prodromul evoluției chirurgiei cu zeci de ani înainte. Impactul activității sale se răsfrânge nu numai asupra științei medicale și a comunității medicilor, dar și a societății în întregime, și se va prelungi în timp. Și dacă chirurgul contemporan tratează pacienții prin metode mai perfecte și cu mai mare fermitate, aceasta se datorează faptului că asemenea personalități marcante ca acad. Gh.Ghidirim au ridicat chirurgia pe umerii lor.

Acad. Gh.Ghidirim este și un manager de vază în domeniul medicinei, care, de rând cu foștii miniștri

și rectori ai Universității de Stat de Medicină și Farmacie, prof. univ. N.Testemițanu, acad. V.Anestiade, acad. I.Ababii, mem. cor. E.Gladun, dr. T.Moșneaga au pus baza tradițiilor medicinei autohtone. Activitatea sa științifică și chirurgicală se caracterizează prin anvergură și cutezanță, iar concepțiile sale servesc ca imbold pentru dezvoltarea ocrotirii sănătății și științei medicale.

Caracterul său integru și firea de luptător s-au manifestat din plin încă în perioada de studii. După absolvirea cu eminentă a școlii de șapte ani din satul natal Palanca, Gh.Ghidirim hotărăște să-și continue studiile la Colegiul de medicină din or. Tighina, unde este înmatriculat fără a susține examenele de admitere. Aici însă, chiar de la bun început, se confruntă cu unele probleme de ordin lingvistic: toate disciplinele erau ținute în limba rusă, limbă pe care el pe atunci n-o cunoștea. Împrejurările în care s-a pomenit l-au silit să se manifeste ca personalitate ambițioasă și plină de forță, depunând o muncă asiduă pentru a se situa mereu printre primii. Și a izbutit, absolvind cu eminentă Colegiul de medicină. Dar bucuria succesului n-a fost de lungă durată: tentativa de a-și continua studiile la Institutul de Medicină din Chișinău eșuează. El însă nu-și pierde curajul și hotărăște să lucreze ca felcer în raionul de baștină Olănești. Aici deseori trebuia nu numai să stabilească de sine stătător diagnoza, dar și să ia decizii, de care, în mare măsură, depindea soarta pacientului. Această responsabilitate enormă l-a făcut să se maturizeze mult mai repede decât alți colegi și să conștientizeze profund problemele medicinei practice, fapt ce i-a marcat ulterior activitatea de medic și cercetător.

Cele mai mari dificultăți, cu care s-a confruntat Gh.Ghidirim în această perioadă, erau condiționate de morbiditatea și mortalitatea înaltă a copiilor, fapt ce l-a determinat să-și continue studiile la Facultatea de pediatrie a Institutului de Medicină. Fiind o fire sociabilă și receptivă, cu spirit de inițiativă și organizare, în scurt timp devine un lider în organizațiile studențești. Chiar din primele zile începe să frecventeze cercurile științifice studențești de pe lângă catedrele de chirurgie, chirurgie pediatrică, anatomie topografică și chirurgie operatorie, conduse de iluștrii savanți chirurghi prof. univ. Nicolae Anestiadi, mem. cor. al Academiei de Medicină din fosta URSS Natalia Gheorghiu, prof. univ. Valentina Parfentieva. Rapoartele științifice pe care le prezenta dumnealui în cercurile studențești, erau apreciate înalt atât de colegii săi, cât și de profesori.

Grație cunoștințelor sale profunde în domeniul literaturii române, capacității de a declama cu

pasiune versuri din creația marelui poet Eminescu, Gh.Ghidirim ajunge să fie unul din cei mai populari studenți de la institut. Deja în această perioadă se evidențiază prin capacitatea de a-și organiza regimul de lucru, ceea ce i-a permis să devină unul din cei mai buni studenți, dar și să practice sportul, pentru care avea o deosebită predilecție. Obține performanțe deosebite la luptă liberă, devenind în anii 1957-1958 campion al republicii. După absolvirea cu excelență a facultății, Gh.Ghidirim este angajat la Catedra de chirurgie operatorie și anatomie topografică, unde și-a continuat studiile la subordinatură. Se consacră unei probleme majore a chirurgiei din acea perioadă – elaborarea bazei științifice și practice pentru obținerea plastiilor vasculare cu material eterogen din peritoneul conservat în soluții de formalină de 0,25 procente, propuse de conferențiarul N.Cuznețov.

Și totuși, ca savant și chirurg, acad. Gh.Ghidirim s-a format la Catedra de chirurgie a USMF „N.Testemițanu” – una din cele mai renumite catedre de chirurgie abdominală din fosta URSS, unde fusese invitat de prof. N.Anestiadi pentru a-și continua studiile la doctoratură. Interesele sale științifice au fost axate pe studierea în perioadele pre-, intra- și postoperatorie a hemodinamicii la bolnavii cu diferite afecțiuni grave ale plămânilor, precum chistul hidatic, bronșectazii, abscesele și cancerul pulmonar. Aceste investigații i-au permis să evidențieze, pentru prima dată, sensibilitatea înaltă a tensiunii venoase periferice și centrale în cazul afecțiunilor pulmonare și manifestarea celor mai profunde tulburări ale hemodinamicii în timpul intubației.

Prima sa lucrare științifică, *Particularități ale fluxului sanguin venos la intervențiile chirurgicale ale plămânilor*, a fost prezentată în anul 1965 la Congresul al IV-lea al chirurgilor și publicată în *Rapoartele științifice ale Congresului*. Aceste date au servit ca bază pentru teza de doctor în științe medicale *Modificările presiunii venoase și ale altor indici hemodinamici la bolnavii cu afecțiuni chirurgicale ale pulmonului*, pe care a susținut-o cu brio în 1969.

Din anul 1970, când Gh.Ghidirim devine conferențiar și este transferat la Catedra de chirurgie a Facultății de pediatrie, interesele sale științifice sunt concentrate asupra afecțiunii pancreasului, tractului digestiv și a căilor biliare. Aceste studii de pionierat au fost publicate în revistele de prestigiu *Журнал Хирургия* și *Вестник хирургии*, fiind apreciate înalt de specialiștii din domeniu, inclusiv de renumitul profesor chirurg V.Filin, cu care Gh.Ghidirim a început să colaboreze la sfârșitul anilor '70.

În urma acestei conlucrări au fost determinate particularitățile etiopatogeniei, tabloului clinic, diagnosticului și tratamentului pancreatitei acute. În premieră a fost argumentată tactica miniinvazivă organomenajantă în tratamentul pancreatitei acute, care se utilizează până în prezent. În comun cu prof. V.Filin, acad. Gh.Ghidirim publică 2 monografii fundamentale: *Pancreatită traumatologică* (Chișinău, 1980) și *Modificările presiunii venoase și ale altor indici hemodinamici la bolnavii cu afecțiuni chirurgicale ale pulmonului* (Chișinău, 1982), care au avut o mare rezonanță în rândul specialiștilor chirurgi.

În 1983 susține cu succes teza de doctor habilitat *Complicațiile pancreatitei acute: etiopatologie clinică, diagnostic și tratament* în cel mai prestigios institut chirurgical din fosta URSS – Institutul Unional de Chirurgie Clinică și Experimentală, condus de reabilul chirurg B.Petrovski.

Acad. Gh.Ghidirim, în comun cu discipolii săi, pentru prima dată în republica noastră și în țările CSI, a realizat colecistectomia laparoscopică. Împreună cu dr. A.Ghereg a fondat chirurgia endoscopică, iar în comun cu prof. W.Pories (Carolina de Nord, SUA) a elaborat bazele chirurgiei bariatrice în Moldova. De asemenea, acad. Gh.Ghidirim a realizat în premieră rezecția pancreato-duodenală în caz de cancer cu asemenea localizare.

Activitatea științifică a acad. Gh.Ghidirim nu se limitează doar la domeniul chirurgiei. Dumnealui, în colaborare cu acad. I.Ababii, prof. G.Șroit și mem. cor. E.Gladun, pregătește și editează o monografie de interes larg, de uz cotidian în medicina contemporană *Stimularea imunității locale în tratamentul procesului inflamator* (Chișinău, 2004). Monografia *Hemoragiile digestive superioare nonvariceale*, scrisă cu participarea discipolilor săi E.Cicala, E.Guțu, Gh.Rojnoveanu, A.Dolghii, întregeste experiența de peste 25 de ani a clinicii conduse de acad. Gh.Ghidirim. Este autor a peste 300 de lucrări științifice, 4 monografii, ultimele din ele devenind cărți de căpătâi ale specialiștilor din domeniul chirurgiei.

O atenție deosebită acad. Gh.Ghidirim acordă pregătirii cadrelor de chirurși practicieni și celor științifice de înaltă calificare. În prezent, în fiecare spital din republică activează cu succes numeroșii săi discipoli.

Școala științifică, fondată de acad. Gh.Ghidirim, este constituită din 12 doctori în științe și 10 doctori habilitați, medici practicieni de un înalt profesionalism, care efectuează cele mai complexe intervenții chirurgicale.

E incontestabil meritul dumnealui în organizarea sistemului de ocrotire a sănătății și a științelor medicale. Fiind deputat al poporului în Sovietul Suprem al URSS, iar din 1990 până în 1994 – ministrul sănătății al Republicii Moldova, acad. Gh.Ghidirim, după cum menționa ex-ministrul sănătății din fosta URSS, renumitul chirurg B.Petrovski, a adus o contribuție considerabilă la îmbunătățirea asistenței medicale a populației din Republica Moldova, obținând o reducere a mortalității în cazul mai multor maladii, inclusiv a bolilor acute ale abdomenului.

În această perioadă acad. Gh.Ghidirim a organizat și a susținut colaborarea specialiștilor practicieni și a savanților din domeniul medicinei cu colegii din România și din alte țări ale Europei, cu instituțiile medicale din Statul Minnesota (SUA), încadrarea Republicii Moldova în Asociația Medicală a Țărilor Balcanice etc.

Acad. Gh. Ghidirim, în comun cu mem. cor. I. Corcimaru, a participat la organizarea Secției de Științe Medicale a AȘM. În anul 1993 a fost ales în calitate de academician coordonator, deținând această funcție pe parcursul a 8 ani. Rezultatele activității sale științifice, didactice și organizatorice au fost apreciate la justa lor valoare de comunitatea științifică din țară și de cea internațională. Pe parcursul a peste 30 de ani se află în fruntea uneia din cele mai prestigioase catedre a Universității de Stat de Medicină și Farmacie „N.Testemițanu”. Timp de 10 ani a fost Președinte al Asociației Chirurgilor din Republica Moldova. În prezent este președinte al Ligii Medicale din Republica Moldova, redactor-șef al Buletinului AȘM *Științele Medicale*, membru al numeroaselor colegii de redacție de nivel național și internațional. Pentru merite deosebite în dezvoltarea medicinei i s-a conferit distincția de stat „Om emerit” și este decorat cu cel mai înalt ordin – Ordinul Republicii.

Acad. Gh.Ghidirim este membru de onoare al Academiei de Științe Medicale din România, membru al Societății Mondiale de Chirurgie, membru al Societății Internaționale de Chirurgie Hepato-Pancreato-Biliară, membru al Societății de Chirurgie Laparoscopică din SUA etc.

Acad. Gh.Ghidirim s-a realizat pe deplin ca savant, chirurg, organizator al sistemului de sănătate, ca Om. Cu prilejul jubileului, îl felicităm călduros și îi dorim viață lungă, sănătate și succese întru dezvoltarea științei medicale și practice!

Acad. Teodor Furdui
Acad. Gheorghe Duca

UN UNTELECTUAL DISTINS

Dr. hab. Alexandru DÎRUL
la 80 de ani

Lingvist, domeniul științific: gramatică, stilistică, cultura vorbirii. Doctor habilitat în filologie (1987).

Născut la 21 martie 1929 în satul Lunca, raionul Dubăsari, într-o familie de țărani harnici, Alexandru Dîrul învață carte în satul natal, unde a făcut primii 7 ani de școală, apoi la Dubăsari. Luându-și atestatul de maturitate, își continuă studiile la Facultatea Istoric-Filologică a Universității de Stat din Chișinău, Secția de limbă și literatură moldovenească, distingându-se prin seriozitate, consecvență și tenacitate în pregătirea seminarelor și a examenelor. După absolvirea facultății (1952), își face doctoratul pe lângă Catedra de limbă și literatură moldovenească din cadrul acestei facultăți. În anul 1957 devine titular la sus-numita catedră activând în funcția de lector, iar în anul următor este angajat prin concurs în funcția de cercetător științific inferior la Sectorul de limbă contemporană de la Institutul de Istorie, Limbă și Literatură al Filialei Moldovenești a A.Ș. a fostei U.R.S.S., fiind avansat în 1961 în funcția de cercetător științific superior. În 1958 își susține teza de doctor în filologie cu tema *Raporturi spațiale exprimate de prepoziții*, și în 1987 teza de doctor habilitat intitulată *Opozițiile negație-afirmație în limbă*.

Paralel cu activitatea de cercetare, dumnealui a desfășurat o susținută activitate de organizator al științei academice, fiind director adjunct al Institutului de Limbă și Literatură al A.Ș.M. (1969 – 1981), director adjunct al Institutului de Lingvistică al A.Ș.M. (1988 – 1991). A condus Sectorul de cultivare a vorbirii, teoria

traduceri și stilistică (1969 – 1981), a fost șef al Secției de limbă contemporană (1981 – 1988), iar până în 2008 s-a aflat în fruntea Sectorului de gramatică.

În întreaga sa activitate de cercetător științific, activitate care s-a întins pe o perioadă de mai mult de jumătate de secol, din noiembrie 1957 și până în prezent, Alexandru Dîrul s-a impus prin modestie, perseverență și hărnicie, lucrând statornic și cu dăruire de sine la soluționarea unor probleme importante din sfera lingvisticii românești și de lingvistică generală. Domeniile de care a fost preocupat cu precădere Domnia Sa sunt gramatica, lexicologia, semantica, stilistica, cultivarea vorbirii etc. În tot acest răstimp, Alexandru Dîrul a publicat peste 280 de lucrări, printre care se numără monografii, capitole din lucrări colective, studii, articole apărute în reviste de specialitate naționale și internaționale. Dintre acestea merită a fi menționate monografiile: *Cercetări asupra prepoziției în limba moldovenească* (1963), *Негативно-аффирмативные противопоставления* (1986), *Schițe de gramatică funcțional-semantică a limbii române* (2002), *Categoriile gramaticale din perspectiva unităților limbii de diferite nivele* (2005), precum și o serie de lucrări colective, unele dintre care l-au avut și în calitate de coordonator: *Curs de gramatică istorică a limbii moldovenești* (1964), *scurt dicționar etimologic al limbii moldovenești* (1978), *Varietăți funcțional-stilistice ale limbii moldovenești contemporane* (1984), *Capitole de stilistică* (1990), *Mic dicționar de termeni lingvistici* (2008) etc. Pasionat în mod special de probleme de gramatică, dumnealui și-a adus contribuția și la promovarea cunoștințelor de limbă română, participând la scrierea a diverse manuale, printre care manualele de sintaxă (1957) și de morfologie (1959) pentru școala medie, precum și cursul de morfologie pentru facultățile de litere (1970).

O caracteristică esențială a studiilor lui Alexandru Dîrul o constituie faptul că problemele discutate sunt abordate și dintr-o perspectivă teoretică. Astfel, lucrările semnate de dumnealui se evidențiază printr-o informație bogată și printr-o selecție riguroasă a faptelor cercetate. Pornind de la observații de detaliu, autorul a știut să extragă amănuntul semnificativ și să se ridice la stabilirea unor principii generale. În același timp, fidel orientărilor tradiționaliste, Alexandru Dîrul este atent la schimbările survenite în lingvistica actuală, fiind oricând deschis pentru idei noi și dând dovadă de o receptivitate deosebită față de noile direcții de cercetare ce apar în domeniul lingvisticii contemporane. O probă a acestei afirmații o constituie lucrările recente, în care descrierea structurii gramaticale se face pornindu-se de la conținut, și nu de la formă. Or, o descriere a structurii gramaticale a limbii, bazată pe principiul semantic, implică obligatoriu recurgerea la metode noi de cercetare. Astfel, anume Domniei Sale îi aparțin

primele încercări de tratare a gramaticii limbii române dintr-o perspectivă funcțional-semantică.

Omagiatul a participat și la un număr considerabil de foruri științifice naționale și internaționale, prezentând rezultatele muncii sale la Chișinău, București, Iași, Cluj, Cernăuți, Moscova, Sankt Petersburg, Kiev, Minsk, Kalinin etc.

Fiind un cercetător dotat cu o remarcabilă capacitate de a explica subtilitățile limbii române, Alexandru Dîrul a militat pentru o bună pregătire filologică a tinerilor, pentru care Domnia Sa a reprezentat și reprezintă un permanent exemplu de dăruire pentru cercetarea limbii noastre. În decursul anilor, mai mulți tineri cercetători și-au scris tezele de doctorat sub îndrumarea dumnealui. Majoritatea dintre aceștia au devenit buni specialiști în domeniul lingvisticii. Pe lângă aceasta, Alexandru Dîrul a participat, în calitate de referent oficial, la susținerea unui număr considerabil de teze de doctor și de doctor habilitat în filologie. Aportul său în pregătirea unor cadre profesionale s-a manifestat și în calitatea sa de președinte al Consiliului specializat de susținere a tezelor de doctorat din cadrul institutului, funcție pe care a deținut-o timp de mai mulți ani.

Înzestrat cu o mare capacitate de muncă, dumnealui este unul dintre cei mai activi colegi în procesul discutării, redactării și reviziei finale a lucrărilor colective. A activat și continuă să activeze în calitate de membru permanent al colegiului de redacție la diferite publicații periodice ale Institutului (*Limba și literatura moldovenească*, *Revistă de lingvistică și știință literară*, *Buletinul Institutului de Lingvistică*), a fost redactor responsabil al unui număr mare de lucrări colective și individuale. Este membrul Consiliului științific al Institutului de Filologie al AȘM, precum și fost membru al unor comitete și comisii științifice cu mare valoare decizională pentru mișcarea de renaștere națională și pentru restabilirea adevărului și repunerea limbii române în drepturile ei firești. Merită a fi menționată, în această ordine de idei, Comisia republicană interdepartamentală pentru studierea istoriei și dezvoltarea limbii din Republica Moldova, unde a prezentat un amplu referat despre necesitatea revenirii la alfabetul latin.

Munca sa de cercetare și de promovare a limbii române a fost înalt apreciată. Dumnealui este Învățător Emerit al Republicii Moldova, laureat al Premiului de Stat, laureat al premiului Academiei de Științe a Moldovei.

Doctorul habilitat în filologie Alexandru Dîrul este un intelectual distins, cu înalte calități morale, care crede în valorile perene ale neamului. Am admirat la dumnealui simplitatea și finețea cu care știe să se apropie de oameni, să-i ajute și să-i încurajeze. Evocându-l acum la împlinirea a 80 de ani, îi dorim sărbătoritului multă sănătate și bucuria unor noi împliniri.

Dr. în filologie Ion Bărbuță,

Dr. hab. în filologie Elena Constantinovici

O VIAȚĂ DEDICATĂ ȘTIINȚEI

**Acad. Alexandru ROȘCA
la 75 de ani**

n. 27 aprilie 1934, azi r-nul Telenești

Filosof, domeniul științific: filosofie socială și politologie. Doctor habilitat în filosofie (1988). Membru corespondent (1992) și membru titular (2000) al AȘM.

Activitatea științifică rodnică și îndelungată a academicianului Alexandru Roșca este bine cunoscută de către comunitatea academică și universitară din Republica Moldova și din afara ei. Este un savant consacrat în domeniul filosofiei sociale și politologiei.

Acad. A. Roșca a conceptualizat problematica dezvoltării libere a individului, a edificat cadrul teoretico-metodologic de examinare a orașului și satului ca elemente ale unui sistem integrat, a elaborat concepția proceselor integrative în sistemul „oraș-sat” și a relevat rolul acestor procese în crearea condițiilor propice dezvoltării potențialului uman. Domnia sa a identificat condițiile obiective și subiective ale activizării individului ținând cont de perspectiva modernizării societății și depășirii paternalismului social din perioada precedentă. În prezent este preocupat de cercetarea problemelor social-filosofice privind relațiile dintre economia de piață, libertatea, egalitatea și echitatea socială, dintre libertatea, socializarea și securitatea individului, dintre eficientizarea sistemului politic, coeziunea socială și dezvoltarea durabilă.

Acad. A. Roșca este autor a cca 200 de lucrări științifice, inclusiv 6 monografii: *Dezvoltarea liberă a fiecăruia* (1980); *Интеграционные процессы на селе и всестороннее развитие личности* (1984); *Programul alimentar - manifestare a grijii partidului față de om* (1985); *Интеграционные процессы в системе „город-село” как основа формирования всесторонне развитой личности* (1988);

Объективное и субъективное в повышении социальной активности личности (1991); *Алгоритми ai tranziției: aspecte social-filosofice* (2007). Aceste și alte lucrări științifice au apărut în baza mai multor proiecte științifice instituționale, acad. A. Roșca fiind conducătorul acestora mai bine de 30 de ani. A prezentat referate și comunicări la 14 conferințe științifice unionale și 18 internaționale (Moscova, Sverdlovsk, Cernăuți, Plovdiv, Iași, Galați, Sinaia, Atena), la cel de-al XIX-lea Congres Mondial de Filosofie (Moscova, 1993) și la cca 30 de forumuri republicane.

Din 1964 până în 1977, A. Roșca a activat la Universitatea de Stat din Moldova inițial în calitate de asistent, mai apoi de lector, lector superior și conferențiar universitar, manifestându-se ca un pedagog iscusit. Din 1977 și până în prezent activează în cadrul AȘM, fiind ales în diferite funcții de conducere (sef de sector și de secție, director al Institutului de Filosofie, Sociologie și Drept, academician coordonator al Secției de Științe Umaniste și Arte a AȘM).

A. Roșca a fost redactor-șef al revistelor *Buletinul Academiei de Științe a R.S.S. Moldovenești. Științe sociale: filosofie, drept, etnografie, studiul artelor, arheologie* (1990) și *Filosofie și Drept* a Institutului de Filosofie, Sociologie și Drept al AȘM (1991-2002). Este membru al colegiului redacțional al revistei internaționale *Общество и экономика* (Moscova, din 1998), membru al colegiului redacțional al ediției *Analele Facultății de Drept și Administrație Publică* a Universității Ecologice „Dimitrie Cantemir” (Iași, România) și al *Buletinului Științific al Academiei Ecologice din România* (Iași).

În prezent, academicianul A. Roșca exercită funcțiile de președinte al corpului academic din cadrul Secției de Științe Socio-Umaniste a AȘM și de președinte al Consiliului specializat pentru conferirea gradelor științifice de doctor și doctor habilitat de pe lângă Institutul Integrare Europeană și Științe Politice al AȘM. A pregătit 16 doctori și 3 doctori habilitați în științe.

Activitatea științifică desfășurată pe parcursul a 45 de ani de muncă asiduă a fost înalt apreciată de comunitatea academică, acordându-i-se titlul de membru corespondent (1992) și de membru titular (2000) al Academiei de Științe a Moldovei. A fost membru titular al Academiei Central-Europene de Științe și Artă (Timișoara, România), membru asociat al Institutului Francez de Relații Internaționale (Paris), membru al Academiei Balcanice de Știință, Cultură Liberă și Dezvoltare Durabilă „Denis Jersov” (Sofia). În anul 1999 i s-a conferit titlul onorific de *Om emerit*.

În numele colegilor, aducem sincere felicitări acad. A. Roșca în legătură cu aniversarea a 75-a, urându-i la mulți ani, noi succese și realizări.

**Dr. Victor Țvircun,
Directorul Institutului Integrare Europeană
și Științe Politice;**

**Dr. Pantelimon Varzari,
Șeful Sectorului Politologie**

MĂiestRIA DE A RETRĂI MIRACOLUL UNEI NOI VIEȚI

Acad. Gheorghe PALADI
la 80 de ani

n. 9 mai 1929, Chișinău

Medic, domeniul științific: obstetrică și ginecologie. Doctor habilitat în medicină (1966), profesor universitar (1967). Membru titular al AȘM (1993)

Este cunoscut faptul că știința adevărată e aidoma unui miracol, iar descoperirile științifice impresionează în egală măsură, la fiecare etapă a dezvoltării civilizației. Însă nu mai puțină uimire și bucurie generează miracolul nașterii unei noi vieți.

E o mare fericire să ai posibilitatea de a activa într-un domeniu care îți oferă momente uluitoare de înălțare în legătură cu minunea venirii pe lume a unei noi ființe. Destinul, dintotdeauna binevoitor și blând cu el, i-a hărăzit acest noroc academicianului Gheorghe Paladi, obstetrician și ginecolog, care asistă zi de zi la miracolul repetat al vieții.

La vârsta de 6 ani este admis la școala primară din Buiucanii Vechi, suburbia Chișinăului. Îi plăcea să citească mult, să zăbovească asupra cărților, fapt pentru care era lăudat de preotul de la biserică, care îi permitea deseori să citească în glas din cărțile sfinte. A avut norocul să-l aibă ca director al școlii pe profesorul I.Poroseci, care se bucura de o mare autoritate în sat. Acest îndrumător îl încuraja la învățătură, ajutându-l să-și continue studiile la Liceul de elită „Aleco Russo” din Chișinău.

Fiind sârguincios și cu mare râvnă de carte, într-un an face studii pentru doi ani. Însă nu i-a fost dat să absolvească liceul. Erau vremuri grele, condiționate de cel de-al doilea război mondial, și Gheorghe Paladi a fost nevoit să plece în România, la Constanța, unde se afla fratele său mai mare. Soarta i-a fost favorabilă și în aceste împrejurări. Ca printr-o minune, scapă viu și nevătămat în urma bombardamentelor repetate ale eșalonului în care se afla. Norocul nu l-a părăsit nici în noile condiții sociale, create odată cu instaurarea puterii sovietice. Și-a continuat studiile în școala medie nr.4 din Chișinău. Aceasta, la fel ca și școala nr.1 din Bălți și Colegiul agricol din satul Cucuruzeni, poate fi considerată școală de elită, pentru că de aici, de asemenea, și-au luat startul viitorii specialiști de forță, care și-au adus contribuția substanțială la dezvoltarea științei, medicinei, agriculturii și altor domenii de activitate intelectuală.

Absolvește școala medie cu eminență la vârsta de 16 ani. Probabil, așa a fost să fie ca să-și lege destinul de mai departe de medicină: Institutul de Medicină, transferat din Kislovodsk, a fost amplasat aproape de Buiucanii Vechi, iar matușca Margareta, soția fratelui său, care ținea foarte mult la el, tot îl îndemna să devină medic. Firește, se înmatriculează la Institutul de Medicină, fiind cel mai tânăr dintre studenți. Aici, ca și mulți alți colegi de-ai săi, se confruntă cu mari probleme. Erau ani grei de foamete, studenții primeau câte 400 de grame de pâine pe zi, pe cartele, iar bursele mici nu le permiteau să-și potolească foamea. În afară de aceasta, mai exista și bariera lingvistică, și studenții moldoveni trebuiau să depună eforturi mari pentru a însuși limba rusă. Dar chiar și în aceste împrejurări norocul nu l-a părăsit. A avut parte de cei mai buni profesori și colegi.

A absolvit Institutul în anul 1951 la vârsta de 20 de ani, făcând parte din cea de-a doua promoție de medici – „promoția de aur” – care a pus bazele sistemului de ocrotire a sănătății. Medicina devine cu adevărat „aerul vieții” sale, după cum avea să mărturisească.

Multiplele probleme cu care s-a confruntat după facultate, în calitate de șef de ambulatoriu al Direcției căii feroviare Ungheni, l-au convins de necesitatea perfecționării și aprofundării cunoștințelor și deprinderilor, obținute în anii de studii la institut. A fost nevoie de mai bine de un an, ca să treacă mai multe praguri, ajungând până la Moscova, pentru a obține dreptul de a studia la secundariatul clinic. Dintr-un îndemn lăuntric, după cum mărturisește academicianul Gheorghe Paladi, deși pe atunci majoritatea studenților de la medicină

aveau rezerve față de specialitatea obstetrică și ginecologie, dumnealui decide în favoarea acesteia, devenind ordinator clinic la Catedra de obstetrică și ginecologie.

Șeful de catedră, profesorul universitar A.Kocerghinski, în comun cu profesorul M.Mihlin, șeful Catedrei de biochimie, îi propune viitorului savant să cerceteze una din cele mai actuale probleme de pe atunci, dar care rămâne actuală și în prezent – interrelația dintre făt și organismul mamei. Rezolvarea ei necesita noi abordări și metode de studiu. În acest scop, a fost nevoit să plece la Moscova pentru a însuși metoda izotopilor, care pe atunci era pe cale de a se afirma. Revenind la Chișinău, organizează crearea în cadrul Institutului de Medicină a Laboratorului de izotopi, unde își realizează teza de doctor în științe cu tema *Schimbul de fosfor la mamă și făt (studiu experimental cu utilizarea fosforului radioactiv 32)*, pe care o susține cu brio în anul 1958. Lucrarea a fost una de pionierat în domeniul obstetricii. Specificul proceselor metabolice ale organismului mamei și al fătului a fost reflectat în două monografii: *Glucocorticoizii în sistemul mamă-placentă-făt și Unele particularități ale homeostaziei mamei și fătului*.

Activitatea științifică, didactică și practică deja în anul 1959 îi crează o înaltă autoritate printre colegii de breaslă. Astfel, în 1959 este desemnat specialist principal în obstetrică și ginecologie al Ministerului Sănătății al Republicii Moldova. Studiind problema privind acordarea serviciilor medicale în domeniul ginecologiei, s-a confruntat cu o infecție parazitară – toxoplasmoza, care afecta dezvoltarea fătului în timpul sarcinii. Fiind responsabil de acordarea serviciilor medicale ginecologice, era și firesc să-și axeze atenția asupra acestei probleme. Elaborează o concepție nouă privind diagnosticul și tratamentul maladiei provocate de toxoplasmoză. Demonstrează semnificația reacțiilor imune în stoparea maladiei toxoplasmice, toxicitatea preparatului *Daraprim*, folosit pe larg în tratamentul acestei infecții.

Investigațiile complexe, efectuate în perioada anilor 1963-1966, i-au permis să argumenteze o nouă metodă de tratament, să evidențieze simptomatologia acestei maladii și să determine cauzele ce conduc la afectarea fătului. Aceste realizări au fost generalizate în teza de doctor habilitat *Diagnosticul și tratamentul toxoplasmozei în obstetrică*, pe care o susține în 1966. Lucrarea a trezit un mare interes din partea Ministerului Sănătății al Republicii Moldova și Ministerului Sănătății al fostei URSS.

Peste un an i se conferă titlul didactic de profesor universitar, devenind cel mai tânăr profesor în domeniul obstetricii și ginecologiei din ex-URSS.

În 1967, la vârsta de 38 de ani, este desemnat în funcția de șef al Catedrei obstetrică și ginecologie. Aici creează un anturaj de adepty consolidați care au contribuit la pregătirea cadrelor de calificare înaltă.

Interesele științifice nu s-au limitat numai cu cercetările efectuate în cadrul tezelor de doctor în științe și doctor habilitat. Este preocupat și de studierea fiziologiei și patologiei sistemului feto-placentar. Pentru prima dată în obstetrică stabilește rolul și semnificația lichidului amniotic în menținerea homeostaziei sistemului feto-placentar și în reflectarea diferitor patologii obstetricale. Acest studiu a creat posibilitatea de a prelunge sarcina în cazurile ruperii premature a pungii amniotice prin substituția conținutului amniotic cu soluție fiziologică, de a maturiza fătul și de a preveni infectarea uterină a acestuia.

În baza cercetărilor efectuate pentru prima dată în țară, la sfârșitul anilor '60, a fost introdusă în practică o nouă metodă de intervenție intraamniotală, transcervicală de întrerupere a sarcinii, care se utilizează până în prezent în clinicile obstetricale atât din țară, cât și din statele-membre ale CSI.

O altă problemă științifică, studiată de către acad. Gh.Paladi, constituie patogenia, clinica și diagnosticul tumorilor benigne uterine. În urma acestor cercetări au fost formulate indicații de tratament conservativ și operativ, propunându-se în debut o nouă metodă de tratament nehormonal al miomului uterin, ceea ce a permis reducerea intervențiilor chirurgicale în cazul acestei patologii. Rezultatele cercetărilor au fost oglindite în monografiile *Patogenia, clinica și tratamentul miomului uterin și Terapia conservativă a bolnavilor cu miom uterin*.

În calitate de specialist principal în obstetrică și ginecologie al Ministerului Sănătății al Republicii Moldova și consultant al Ministerului Sănătății din ex-URSS, întreprinde studii epidemiologice complexe privind afecțiunile ginecologice, pe care le efectuează în diferite regiuni geografice. Ca rezultat, a fost determinat rolul factorilor climaterici, geografici și profesionali în răspândirea diferitor disfuncții ginecologice. În baza acestor investigații, în anul 1988 a fost editată monografia *Aspectele epidemiologice ale afecțiunilor ginecologice în Republica Moldova*.

Sunt bine cunoscute metodele de diagnostic și tratament, propuse de Domnia sa, privind controlul permeabilității trompelor uterine cu ajutorul ultrasonografiei; de tratament al sindromului coagulării intravasculare diseminate a plasmei congelate; de diagnostic și tratament al hemostazei în perioada sarcinii și nașterii; ceea ce a redus considerabil cazurile de deces la naștere etc. Au fost

perfecționate metodele endoscopice în ginecologie, inclusiv cea laparoscopică și operațiile cezariene în cadrul nașterilor premature.

În 1993, pentru valoroasa activitate științifică, organizatorică și practică prof. univ. Gh. Paladi este ales în calitate de membru titular al Academiei de Științe a Moldovei, fără a parcurge etapa de membru corespondent.

În cadrul Academiei de Științe acad. Gh. Paladi a creat Centrul de Cercetări Medicale și Socio-Demografice ale Familiei, care efectuează cercetări privind studierea evoluției proceselor demografice, de îmbătrânire a populației, evoluția instituției familiei, toleranța etnică, socializarea adolescenților etc. Investigațiile au fost generalizate în monografia *Familia: probleme sociale, demografice și psihologice* și în trei culegeri de lucrări științifice.

Printre activitățile prioritare ale acad. Gh. Paladi menționăm organizarea serviciului obstetric-ginecologic în Republica Moldova, ce-a permis îmbunătățirea calității serviciilor medicale acordate mamelor și nou-născuților. Chișinăul devine un centru atractiv pentru comunitatea internațională. Sub tutela acad. Gh. Paladi au fost organizate două Congrese unionale, trei Congrese republicane, trei simpozioane unionale și o conferință a medicilor pediatri, obstetricieni și ginecologi.

Academicianul Gh. Paladi este fondatorul unei școli științifice constituite din 30 de doctori în științe și doctori habilitați, care activează atât în cadrul Universității de Stat de Medicină și Farmacie „N. Testemițanu”, cât și în alte instituții medicale.

Este autorul a peste 400 de lucrări științifice, inclusiv 15 monografii. Cele 4 manuale de ginecologie și obstetrică sunt de mare utilitate în instruirea medicilor specialiști de performanță.

Academicianul Gheorghe Paladi s-a manifestat nu numai ca savant redevabil, organizator chibzuit al serviciilor medicale. Este un medic strălucit înzestrat cu o rară capacitate de a dăruii căldură, de a face bine semenilor săi, fără să aștepte vreo recompensă. Activitatea sa științifică, organizatorică și practică s-a bucurat de o apreciere înaltă în țară și peste hotare. Este distins cu Ordinul Republicii și cu alte distincții de stat. A fost ales membru al colegiilor de redacție ale diverselor reviste medicale internaționale și membru de onoare al diferitor societăți științifice internaționale.

Cu ocazia împlinirii onorabilei vârste, Vă dorim din suflet, domnule academician, ca norocul hărăzit de soartă să Vă însoțească și în continuare, pentru a retrăi din plin și cu dăruire de sine miracolul neîntrerupt al vieții.

Academician Teodor Furdui
Academician Gheorghe Duca

UN PROMOTOR DE SEAMĂ AL ȘTIINȚEI LINGVISTICE

Membru corespondent
Anatol CIOBANU
la 75 de ani

n. 14 mai 1934, com. Ruseni, azi r-nul Edineț

Lingvist, domeniul științific: gramatica limbii române, lingvistica generală (contrastivă) și sociolingvistica. Doctor habilitat în filologie (1973), profesor universitar (1976). Membru corespondent al AȘM (1992).

Reprezentant de frunte al lingvisticii românești și al vieții noastre culturale, slujitor al adevărului în știință și promotor activ al graiului matern, profesorul Anatol Ciobanu, șef de catedră la Universitatea de Stat din Moldova, împlinește, la 14 mai 2009, vârsta de 75 de ani.

Legându-și destinul pentru totdeauna de Facultatea de Litere a USM, domnul Anatol Ciobanu, pe parcursul celor 53 de ani de muncă pedagogică și științifică, avea să devină Magistru al miilor de dascăli-filologi. A urcat la cea mai înaltă treaptă universitară, conștientizând încă în anii activității de debut la facultate că fără cercetări științifice profesorul universitar nu și-ar încununa opera pedagogică. Pentru un titular de catedră, susține reputatul pedagog și savant, „e o condiție *sine qua non* să facă, în mod constant, investigații științifice”, să-și creeze o concepție proprie și s-o promoveze prin publicații și prin orele de curs.

Aria intereselor științifice a prof. A. Ciobanu cuprinde sintaxa, corectitudinea limbii vorbite

și scrise, sociolingvistica, lingvistica generală, limba latină ș. a. Toate domeniile de cercetare sunt acoperite cu studii de valoare în circa 630 de publicații, inclusiv peste 35 de volume (monografii, manuale, suporturi didactice, dicționare).

Sintaxa (funcțională, transformațională, contrastivă) și cultivarea limbii (norma literară) s-au aflat în atenția lui Anatol Ciobanu pe o perioadă de peste patru decenii. Nu a neglijat nici morfologia. Amintim pe această linie următoarele lucrări de referință: *Sintaxa propoziției* (1977), *Sintaxa frazei* (1984), *Sintaxa și semantica (Studiu de lingvistică generală)* (1987), *Синтаксис полусвязочных глаголов* (în 2 vol., 1976, 1978), *Sintaxa practică (Cu elemente de analiză transformațională)* (1991), *Probleme dificile de gramatică* (1969), *Să scriem și să vorbim corect* (1970), *Limba maternă și cultivarea ei* (1988), *Punctuația limbii române* (2000). În domeniile sociolingvistică și lingvistică generală (contrastivă – tipologică) prof. A. Ciobanu abordează probleme ca: rolul nefast pentru limba română vorbită în fosta RSSM al bilingvismului rus-național, cauzele erodării factorului „conștiință națională” la românii moldoveni din Basarabia, caracterul pseudoștiințific al „teoriei” despre cele două limbi est-romanice („moldoveneasca” și româna), postulatele metodologice în lingvistică, locul semanticii și logicii în gramatică etc. Studiile și articolele științifice și publicistice la aceste direcții sunt scrise cu diverse prilejuri (conferințe, colocvii naționale și internaționale) și fixează aria preocupărilor lui Anatol Ciobanu, mai ales, în ultimele două decenii.

În anii de Renaștere Națională (1987-1990) a luptat, cu potrivire de gând, de vorbă și de fapte, pentru adevărul științific și istoric privind alfabetul latin, limba de stat și unitatea lingvistică moldo-română. Venerabilul savant A. Ciobanu se interesează astfel constant de situația sociolingvistică în Republica Moldova, călăuzindu-se, într-un anumit sens, de principiul: „savantul nu-și poate permite să rămână în turnul său de fildeș” (E. Coșeriu), deoarece pe vorbitor îl interesează și politica lingvistică. „Dânsul are un loc al său în sociolingvistica modernă ce merită recunoaștere din partea comunității științifice din țară și din afara ei” (acad. Silviu Berejan).

Prof. A. Ciobanu este preocupat, de asemenea, de studiul și cunoașterea limbii și culturii latine. A elaborat și a publicat (în colaborare) câteva manuale și dicționare de limbă latină: *Lingua latina. Manual pentru instituțiile de învățământ superior* (1996,

687 p.), *Limba latină* (manuale pentru licee, 1995, 2005), *Mic dicționar latin-român de expresii consacrate* (2002). A scris câteva studii și articole științifice și a elaborat programe, care au condus la apariția la USM a specialității *Limba latină – limba și literatura română*, la înființarea *Catedrei de Filologie Clasică*. Ținem să amintim, în acest context, că marele lingvist român și apologet al clasicismului antic, Vasile Bogrea (1881-1926), pledând pentru susținerea și cunoașterea civilizației greco-latine în societatea modernă românească, scria că necunoașterea acesteia (inclusiv a limbilor greacă și latină) „ar osândi spiritul tineretului nostru la o deplorabilă superficialitate”. Avem mereu nevoie, afirma Bogrea, de „lumina gândului latin”, ce „luminează cea mai sfântă icoană din biserica sufletului românesc” (V. Bogrea. *Pentru învățământul clasic*). Și azi, pentru noi, punerea în drepturile ei a limbii latine este un imperativ deosebit de actual, problemă pe care omagiatul nostru nicidecum nu a lăsat-o în afara preocupărilor sale.

Problemele care s-au aflat în atenția membrului corespondent al AȘM A. Ciobanu au avut și continuă să aibă un larg ecou în rândul filologilor din Republica Moldova (și nu numai). Conceptul său lingvistic l-a expus în peste 250 de comunicări prezentate la diferite conferințe științifice, simpozioane, congrese (naționale, regionale, internaționale) organizate în orașele Chișinău, Iași, Suceava, București, Timișoara, Aix-en-Provence, Kiev, Moscova, Lvov, Sankt Petersburg, Tbilisi ș. a. Este meritorie contribuția sa la pregătirea cadrelor de cea mai înaltă calificare: 4 doctori habilitați și 29 de doctori în filologie, reușind astfel să creeze o adevărată și influentă Școală științifică de sintaxă romanică și lingvistică generală. Este președinte al Consiliului științific specializat pentru conferirea gradelor științifice de doctor habilitat și doctor în filologie. *Doctor Honoris Causa* al Universității de Stat „Al. Russo” din Bălți. Este decorat cu Ordinul Republicii, cu medaliile „D. Cantemir”, „M. Eminescu”.

Profesorul Anatol Ciobanu este omul ce știe să aprecieze munca colegilor săi. Este receptiv, sociabil, cu deschidere spre comunicare, un mare bărbat al neamului.

La mulți ani buni și fericiți, domnule profesor!

Dr. hab., prof. univ. Vasile Pavel

SAVANT ȘI SCRITOR

**Acad. Constantin POPOVICI
la 85 ani**

n. 21 mai 1924, s. Romancăuți, azi reg. Cernăuți, Ucraina

Filolog, domeniul științific: literatura universală și comparată, istoria literară, eminescologie, folcloristică. Doctor habilitat în filologie (1974), profesor universitar (1988). Membru corespondent (1989) și membru titular (1995) al AȘM.

Acad. Constantin Popovici a avut fericitul prilej să se ocupe de domenii științifice variate: eminescologie, comparativistică; a studiat relațiile literare moldo-ucrainene-ruse, teatrul ucrainean din Moldova în sec. al XIX-lea, a scris memorii.

Un component semnificativ al moștenirii științifice a acad. Constantin Popovici îl reprezintă cercetările sale etnografice și folclorice cuprinse într-o serie de lucrări colective dedicate legăturilor literare moldo-ucrainene-ruse, apărute în anii 1970-1980. Printre acestea se numără: «Сторінки літопису» și «Нариси української літератури та фольклору», în care este analizată moștenirea folclorică a populației ucrainene din Moldova, creația unor personalități strălucite care s-au ocupat de patrimoniul folcloric și etnografic, precum Ion

Creangă, Mihail Koțiubinskii, Taras Șevcenco și alții; numeroasele antologii de folclor, inclusiv «Спиває Стурзовка», «Satul Petrunca la cântec și la joc», «В землі наші корні» și multe altele. Autorul s-a preocupat în mod deosebit de studierea istoriei folclorului, familiarizând cititorii cu viața și opera unor celebri culegători de folclor popular, printre care D. Panico, Bevza, Chelari etc.

În ceea ce privește opera literară a lui Constantin Popovici, el poate fi considerat pe bună dreptate un clasic al literaturii ucrainene contemporane. Creația sa, consacrată satului său de baștină din Bucovina – Romancăuți, a înscris o pagină aparte în literatura moldovenească și în istoria relațiilor literare moldo-ucrainene. Până în anul 1918 acest spațiu al Bucovinei făcea parte din așa zisa Bucovina rusească din componența Basarabiei și era populată de ruteni. Scriitorul academician semnează două romane: «Бентежний світанок» ("Răsăritul alarmant"), «Скривдені доли» ("Sorțile tragice"), inspirate din realitățile baștinei. Prima carte este dedicată unei perioade scurte, dar foarte consistente în evenimente, de la revoluția burgheză din februarie 1917 până la răscoala de la Hotin de la sfârșitul lui ianuarie 1919. Continuând cronologic șirul evenimentelor, a doua lucrare descrie viața ucrainenilor din Basarabia și Bucovina de Nord în anii 20-30 ai sec. XX. A treia lucrare, intitulată «На крутих перегонах», a fost editată recent.

Scriitorii, creația cărora conține descrieri etnografice ale ucrainenilor basarabeni, au folosit diverse metode de cercetare. Dacă A.Ș. Afanasiev-Ciujbinskii a valorificat așa-zisa metodă a expedițiilor de traseu, utilizată de etnografia contemporană, investigând un spațiu întins din bazinul Nistrului, atunci P.A. Nestorovskii a locuit câteva luni la rând în mijlocul populației pe care o cerceta, folosind metoda scufundării îndelungate în mediu.

Valoarea etnografică a lucrărilor acad. C. Popovici constă în faptul că dânsul s-a născut și a crescut în mijlocul poporului, care ulterior a devenit obiectul cercetărilor sale. Din copilărie a asimilat frumusețea și particularitățile limbii ucrainene vorbite, folclorul și diversitatea imensă a culturii tradiționale.

Spre deosebire de A.S. Afanasiev-Ciujbinskii

și P.A. Nestorovskii, acad. C. Popovici n-a urmărit să pună în evidență viața tradițională a poporului. În cele mai multe cazuri, viața cotidiană se reduce la rol de fundal pe care se desfășoară evenimentele descrise de autor. Mai mult decât atât, romanele sale dovedesc cât de bogat în informații etnografice poate fi textul în care autorul descrie evenimentele cruciale ale Basarabiei și Bucovinei anilor 1917-1930, poziționate foarte departe de problemele științei etnografice. Iar puterea expresiei artistice selecte îi face complici la evenimentele derulate pe cititori de diferite vârste și obârșie.

Conform afirmațiilor cercetătorului ucrainean A. Romanet, în primul roman al lui C. Popovici este conservat mediul lingvistic al orașelor. Materialele etnografice și poetice despre diverse etnii din Nordul Basarabiei i-au permis lui C. Popovici să reproducă specificul regiunii și imediat au atras atenția lui Mihail Koțiubinskii. În romanul lui C. Popovici sunt foarte subtil și expresiv abordate relațiile sociale dintre țărani, situația femeii în societate și familie, influența familiei asupra educației copiilor etc. Cuvântul artistic devine un factor de mobilizare etnică, care influențează nemijlocit conștiința umană.

În timpul de față în Republica Moldova practic numai acad. C. Popovici scrie proză în limba ucraineană. Pe lângă aceasta, el își mai scrie lucrările în limbile română și rusă. În persoana sa se îmbină perfect talentul de scriitor și cel de savant-filolog. O trăsătură comună a creației acad. C. Popovici este dragostea pentru omul simplu, pentru viața și soarta lui și prin prisma acestui sentiment sunt tratate relațiile interetnice din Moldova.

Ținem să menționăm că academicianul Popovici din tinerețe studiază viața și opera marelui romantic Mihai Eminescu, fapt care a influențat întreaga sa creație scrisă în răstimp de mai bine de jumătate de secol.

În luminoasa zi de naștere a academicianului Constantin Popovici, îi doresc în numele colegilor săi multă sănătate și energie creativă!

Dr. hab. în istorie Veaceslav Stepanov

CTITORUL MEDICINEI VETERINARE

**Membru corespondent
Eugen ZGARDAN
la 80 de ani**

n. 8 iunie 1929, s. Tătărauca Veche, azi r. Soroca
Medic veterinar. Domeniul științific: zootehnie. Doctor habilitat în medicină veterinară (1986), profesor universitar (1988). Membru corespondent al AȘM (1993).

Printre ctitorii medicinei veterinare autohtone, ai căror rezultate științifice, pedagogice și organizatorice sunt recunoscute, este și membrul corespondent al Academiei de Științe a Moldovei, profesor universitar, doctor habilitat în medicină veterinară Eugen Zgardan.

Profesorul Eugen Zgardan s-a născut la 8 iunie 1929 în satul Tătărauca Veche județul Soroca, într-o familie de funcționari, care i-au altoit în suflet de mic copil dragostea față de natură, față de animalele domestice, fapt ce i-a determinat destinul.

După absolvirea în anul 1947 a Colegiului Zooveterinar din Grinăuți, iar mai apoi și a Universității de Medicină Veterinară din Lvov, în 1954 obține diploma de medic veterinar. Pe parcursul anilor 1954-1956 activează ca lector la Colegiul Veterinar din Cricova. În perioada 1956-1973 este colaborator al Institutului de Cercetări Științifice în domeniul Zootehniei și Medicinei

Veterinare, iar ulterior devine șef al Laboratorului de helmintologie, pe care l-a fondat.

În anul 1963 susține teza de doctor în medicină veterinară la Institutul de Helmintologie „K. I. Skriabin” din Moscova, iar în 1986, la același institut, și teza de doctor habilitat. În anul 1988 i se conferă titlul de profesor universitar, iar în 1993 este ales membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei.

Activând ca cercetător științific, îl preocupa ideea de a organiza pregătirea cadrelor naționale în domeniul medicinei veterinare pe lângă Universitatea Agrară din Chișinău. Visul său s-a realizat în 1973, când, în comun cu un grup de specialiști entuziaști, a fondat Facultatea de Medicină Veterinară din cadrul Universității Agrare de Stat din Moldova. Timp de două decenii (1974 - 1994), profesorul universitar Eugen Zgardan activează cu succes în funcția de decan al acestei facultăți, contribuind prin înalta sa competență și autoritate la obținerea prestigiului ei deosebit atât în republică, cât și peste hotare.

Prelegerile și seminarele sale științifico-practice, fiind de primă importanță pentru formarea viitorilor specialiști, nu numai că se memorizează pentru totdeauna în ingramele studenților, cultivându-le dragoste pentru medicina veterinară, dar și trezesc interes deosebit la toți cei care deja activează în acest domeniu.

Membrul corespondent Eugen Zgardan este fondator al școlii științifice în domeniul helmintozelor la animale (ovine, bovine, porcine). Direcția principală o constituie studierea epizootologiei regionale a helmintozelor la animale (anoplocefalotozele, echinococoza, strongilatozele gastrointestinale și pulmonare, cisticercozele, dicrocelioza etc.). A elaborat un program integral de măsuri privind prognozarea, diagnosticul, combaterea și profilaxia acestor maladii, care a fost implementat în sectorul zooveterinar. A fondat și a dezvoltat concepția științifică despre poliparazitism. A semnat importante studii consacrate reinvaziei și superinvaziei animalelor cu agenți ai monieziozei, adaptării sezoniere a trichostrongilidelor față de invazierea ovinelor de diferită vârstă. A demonstrat eficacitatea imunostimulatorilor și a vaccinărilor polivalente, a urmărit verificarea antihelminților și influența lor asupra organismului.

Profesorul Eugen Zgardan a înființat și a condus pe parcursul a 30 de ani Catedra de parazitologie

din cadrul Facultății de Medicină Veterinară. În procesul de învățământ a participat nemijlocit la instruirea a 30 de promoții de medici veterinari, numărând 2453 de specialiști, dintre care 340 din diferite țări, și peste 3000 de zootehnicieni din sectorul agroindustrial. A contribuit esențial la crearea și propagarea unei imagini de succes a Facultății de Medicină Veterinară din Chișinău.

Profesorul Eugen Zgardan a adus o contribuție deosebită la pregătirea cadrelor științifice de înaltă calificare, îndrumând elaborarea și susținerea a 4 teze de doctor habilitat și a 5 teze de doctor în medicină veterinară și biologie.

Pe parcursul anilor de activitate profesorul Eugen Zgardan a publicat 170 lucrări științifice, metodice și recomandări practice. Principalele rezultate ale investigațiilor sale științifice au fost expuse în monografiile: *Helmintozele animalelor domestice* (1974), *Cestodozele animalelor domestice* (vol.1 – 1982, vol.2 – 1984), *Parazitoozoze, probleme la sfârșit de mileniu în România* (1999); *Poliparazitismul la om, animale, plante și mediu* (2001).

De o mare anvergură și valoare, cu semnificație aplicativă, sunt lucrările: *Helmintofauna la ovine, bovine și porcine*; *Epizootologia, patogenitatea, tratamentul și profilaxia trichostrongilidozelor la ovine*; *Reinvazia și superinvazia animalelor cu agenți etiologici ai monieziozei și a trichostrongilidozelor prin utilizarea meilor-indicatori* etc.

Pentru realizările deosebite în activitatea didactică și de cercetare, în anul 1989 profesorului Eugen Zgardan i s-a conferit titlul onorific de „Lucrător emerit al Învățământului public al Republicii Moldova”. A fost distins cu medalia „Pentru progresul medicinei veterinare românești” (1997); „Diploma de Recunoștință a Academiei de Științe a Moldovei” (1999), medaliile „Academicianul K. I. Skriabin” (1983); „Pentru Vitejie în Muncă” (1984); „Meritul Civic” (1993); „Dimitrie Cantemir” (2004).

Exprimăm sentimente de înaltă prețuire și admirație membrului corespondent Eugen Zgardan, dorindu-i sănătate, prosperitate și longevitate creativă.

Acad. T. Furdui
Acad. B. Gaina
M. cor. Gh. Cimpoeș
Dr. Gh. Tudorache

UN SAVANT SOBRU ȘI CU SACRIFICIU DE SINE

Acad. Tatiana CONSTANTINOV
la 70 de ani

n. 25 iunie 1939, s. Sucleia, r-nul Slobozia

Geograf, domeniul științific: climatologie, agroclimatologie și geocologie. Dr. hab. în geografie (1992), prof. univ. (2001). Membru corespondent (1995) și membru titular (2000) al AȘM

Acad. Tatiana Constantinov este una din personalitățile marcante în materie de geografie, climatologie și geocologie, fondator al Institutului de Geografie, reorganizat ulterior în Institutul de Ecologie și Geografie.

În linii mari, trebuie de menționat două calități distincte ale acad. Tatiana Constantinov. Prima este spiritul său de sacrificiu, devotamentul față de valorile academice, munca fără preget în numele științei, dar și cumsecădenia, înțelepciunea, comportarea echitabilă, constructivă și împăciuitoare. A doua calitate se referă la aria vastă a intereselor sale științifice. Pe parcursul a patru decenii a obținut rezultate importante în domeniul geografiei fizice, climatologiei, topoclimatologiei, agroclimatologiei, precum și a geocologiei, protecției mediului și folosirii raționale a resurselor naturale.

S-a născut la 25 iunie 1939 în satul Sucleia, raionul Slobozia, într-o familie de oameni muncitori. Studiile primare le-a obținut în satul natal, iar cele medii – la școala medie nr.11 din orașul Tiraspol. Atașamentul față de natură și mediul ambiant a determinat destinul Tatianeii Constantinov: după absolvirea în anul 1956 a școlii

medii, este înmatriculată la Facultatea de Geografie a Institutului Pedagogic de Stat „Taras Șevcenco” din or. Tiraspol.

În acea perioadă Facultatea de Geografie atinse culmea înfloririi procesului didactic. Majoritatea profesorilor erau personalități admirabile, care au adus o contribuție esențială în pregătirea cadrelor în domeniul geografiei, precum și în rezolvarea diverselor probleme științifice din domeniu. Grație conferențiarilor universitari Vera Verina, I.Șirira, I.Procopeț, D.Onilov, Tatiana Constantinov a devenit captivată de mai multe obiecte.

În anul 1961, proaspăta absolventă a Institutului Pedagogic este repartizată la școala medie din s. Crasnoe în calitate de profesoară de geografie și biologie. În anul 1968 susține examenele la doctoratură, la specialitatea climatologie. Studiile de doctorand le efectuează la Catedra de climatologie a Institutului de Hidrometeorologie din Odesa.

Prima lucrare științifică, *Regimul temperaturilor înalte pe suprafețele construcțiilor din orașul Chișinău*, a publicat-o în 1971, în culegerea de lucrări științifice a Institutului de Hidrometeorologie *Meteorologia, climatologia și hidrologia*, v.7. Elaborarea și prezentarea tezei de doctor în științe cu denumirea *Caracteristicile complexo-probabile ale climei Moldovei și utilizarea lor în scopuri practice* a fost efectuată în termenii stabiliți pentru studiile în doctoratură și este prima lucrare complexă, consacrată caracteristicii climei țării. Teza a fost susținută cu brio în 1962 la Universitatea de Stat din Odesa. În temeiul acestor investigații a fost argumentat conceptul formării regimului climatic în zona de interferență a atmosferei țării noastre și în teritoriile cu relief dezmomorat și cu grad înalt de valorificare a acestora.

După încheierea în 1971 a studiilor la doctoratură este angajată în calitate de cercetător științific inferior în Secția de Geografie a AȘM, îndeplinind această funcție timp de 5 ani. Aprofundează cercetările sale în climatologie, argumentând necesitatea dezvoltării topoclimatologiei și climatologiei regionale.

În anul 1976 este aleasă în calitate de colaborator științific superior și, în același an, grație axării cercetărilor științifice a Secției de Științe Biologice și Chimice a AȘM pe elaborarea bazei științifice și practice a sistemului adaptiv al agriculturii, creează în cadrul Secției de geografie Laboratorul de agroclimatologie. În această perioadă Tatiana Constantinov desfășoară cercetări complexe de pionierat privind nivelul de asigurare a vegetației culturilor de câmp în diferite perioade de creștere cu resurse naturale, inclusiv de căldură și umezeală, în scopul utilizării potențialului climatic pentru obținerea roadei stabile. Investigațiile le efectuează cu ajutorul unei metode complexe proprii, fapt ce i-a

permis să studieze resursele agroclimatice teritoriale cu relief complex.

În debut determină structura în spațiu și în timp a resurselor climatice în perioada vegetației, evaluează componenta climei în diverse landșafturi și suportul ei în productivitatea complexelor natural-teritoriale, legitățile variabilității meteoparametrilor microclimei ce caracterizează condițiile termice și umidități în perioada vegetației. Aceste rezultate au servit drept bază științifică în organizarea producerii agricole în raioanele cu relief complex, în determinarea direcțiilor de specializare a agriculturii în diferite raioane și regiuni, în argumentarea structurii plantațiilor cu suprafețe însămânțate și efectuarea unor măsuri agrotehnice concomitent, au pus în evidență mecanismele formării potențialului climatic și agroclimatic al landșafturilor în funcție de eterogenitatea suprafețelor *subiacente*.

Investigațiile sus-menționate au creat prodromul unei direcții științifice noi în climatologie în țara noastră – agroclimatologia – și s-au soldat în anul 1992 cu teză de doctor habilitat intitulată *Resursele agroclimatice ale teritoriilor cu relief complex (bazele teoretice ale evaluării și metodele evidenței în problemele practice)*. Teza de doctor habilitat a fost susținută cu succes în cel mai prestigios institut științific din ex-URSS – Institutul de Geografie al Academiei de Științe a Federației Ruse.

Ulterior, problemele asupra cărora se răsfrâng interesele științifice ale doamnei T.Constantinov se diversifică în vederea studierii și altor componente ale mediului ambiant și protecției lui (apelor, aerului, vegetației). Argumentează necesitatea organizării pe teritoriul țării a monitoringului mediului ambiant. În comun cu alți colaboratori elaborează măsuri de protecție a mediului ambiant și metode de hartografiere a constituenților acestuia.

În spectrul de activitate a acad.T. Constantinov un loc deosebit îi revine creării hărților fenomenelor naturii și a impactului antropic al mediului ambiant care se utilizează pe larg în societate. Pentru instituțiile pre-universitare și universitare a fost elaborat un set de atlasuri. Circa 20 de hărți care reflectă starea contemporană a mediului ambiant sunt destinate agricultorilor, oamenilor de afaceri, ecologiștilor etc. De o mare popularitate și recunoștință se bucură *Harta situațiilor geoecologice a Moldovei, Republica Moldova, Menținerea biodiversității etc.*

În comun cu alți cercetători, la finele anilor '80 ai secolului trecut a elaborat în premieră conceptul, structura și conținutul sistemului informațional geografic, în baza căruia a fost creată banca de date *Resurse climatice și agroclimatice ale teritoriului Republicii Moldova și Fenomenele meteorologice nefavorabile*. SIG a fost înalt apreciat de comunitatea științifică și a fost reluat în diferite țări. A devenit o bună și frumoasă tradiție organizarea *Simpozion Internațional Geografic*, ajuns la a 12-a ediție.

Un mare răsunset printre specialiști îl au investigațiile ecologo-geografice ale localităților urbane, realizate sub conducerea acad.T.Constantinov, rezultatele cărora au fost generalizate în monografia colectivă *Chișinăul: probleme ecologo-geografice*.

Elaborările științifice ale acad. T.Constantinov sunt generalizate și prezentate în lucrările: *Fenomenele meteorologice stihionice în Ucraina și Moldova; Condițiile și resursele naturale ale Moldovei; Schema complexă teritorială a protecției naturii Moldovei; Resursele naturale; Modificările regimului termic și condițiile de iernare a culturilor termofile etc.*

A publicat circa 280 de lucrări științifice, inclusiv 6 cărți, a participat la pregătirea și editarea edițiilor colective *Primul Raport Național cu privire la Diversitatea Biologică; Strategia Națională și Planul de acțiune în domeniul Diversității Biologice; Primul Raport Național de schimbare a climei; Raportul Național privind starea mediului ambiant al Republicii Moldova etc.* În paralel cu activitatea științifică și managerială, ține prelegeri *Meteorologia și Climatologia* la Universitatea Pedagogică de Stat din Tiraspol și la Universitatea de Stat din Chișinău.

Merită remarcată și activitatea acad. T. Constantinov ca manager: doi ani a îndeplinit funcția de director adjunct pentru știință, doi ani – de director al Secției de Geografie, reorganizează Secția de Geografie în Institut de Geografie, pe care-l conduce timp de 15 ani, iar în anul 2006 reorganizează Institutul de Ecologie și Geografie prin contopirea Institutului de Geografie cu Institutul Național de Ecologie, deținând funcția de director.

Prezintă cu succes știința Moldovei în Centrul Internațional pentru studiul Bazinului Mării Negre din cadrul cooperării economice a țărilor riverane Mării Negre, în Consiliul coordonator interstatal pe problema *Protecția rațională a complexelor naturale ale Nistrului*, este membră a Consiliului Interstatal (CSI) pe problemele geografiei fundamentale etc.

Competența științifică deosebită i-a permis acad. Tatiana Constantinov, în calitate de director al Institutului de Geografie, și ulterior – al Institutului de Ecologie și Geografie, să formeze colective de cercetători de înaltă calificare, capabile să realizeze investigații cu caracter interdisciplinar. Numai după 3 ani de la susținerea tezei de doctor habilitat este aleasă în calitate de membru corespondent, iar încă peste 5 ani – membru titular al AȘM, fiind prima femeie academician din țară.

În numele comunității științifice, o felicităm cu ocazia aniversării, dorindu-i multă sănătate, îi exprimăm recunoștința pentru sacrificiile aduse pe altarul științei și realizările în domeniul geografiei, climatologiei, agrometeorologiei și ecologiei.

**Acad. Teodor Furdui
acad. Gheorghe Duca
dr. Valentina Ciocchină
dr. Alexandru Chirilov**

**SAVANT DE VAZĂ,
ILUSTRU PEDAGOG**

**Acad. Alexei SIMAȘCHEVICI
la 80 de ani**

Fizician, domeniul științific: fizica semiconductorilor și energetica fotovoltaică. Doctor habilitat în științe fizico-matematice (1979), profesor universitar (1980). Membru corespondent (1989) și membru titular (1992) al AȘM.

Născut la 27 iunie 1929 în Chișinău. În anul 1947 a absolvit școala medie din Chișinău. A absolvit Facultatea de Fizică și Matematică (1952) și doctorantura Universității de Stat din Chișinău (1955). A activat în calitate de asistent, lector superior, conferențiar (1955-1967), șef al Catedrei Fizica Semiconductorilor la Universitatea de Stat din Chișinău (1967-1995). A elaborat și a predat timp de mai bine de 45 de ani un șir de cursuri normative și speciale, care au stat la baza formării tineretului studios la specialitatea Fizica materialelor semiconductoare. În perioada aflării profesorului A.Simașchevici în fruntea catedrei au fost pregătiți peste 600 de specialiști, o bună parte din ei fiind cetățeni din Vietnam, Algeria, Siria, Cuba, Germania, Columbia, Mexic etc. În acest timp colaboratorii catedrei au susținut 7 teze de doctor habilitat și peste 50 teze de doctor în științe. Sub conducerea nemijlocită a prof.univ. A.Simașchevici au fost susținute 22 de teze de doctor în științe fizico-matematice. În anii 1995-2000 este academician

coordonator al Secției de Științe Matematice, Fizice și Tehnice a A.Ș.M., șef de laborator (2000-2001), director adjunct (2001-2002), director interimar al Institutului de Fizică Aplicată (IFA) al A.Ș.M. (2002-2005), director al Centrului Știința Materialelor al IFA al A.Ș.M. (2005-2008), consultant științific (din 2008).

Este fondatorul școlii științifice din Republica Moldova în domeniul materialelor semiconductoare de tip II-VI și al heterostructurilor în baza lor. A efectuat cercetări complexe ale proprietăților electrofizice ale heterojuncțiilor (joncțiunilor formate de semiconductori diferiți) pe baza compușilor semiconductori de tip II-VI și III-V, în urma cărora a fost elaborată tehnologia de obținere a straturilor subțiri ale compușilor semiconductori II-VI cu banda interzisă largă (CdS, CdSe, CdTe, ZnSe, ZnTe) și a soluțiilor solide pe baza lor (monografia *Эпитаксиальные пленки соединений A^{II}B^{VI}*, 1978) și tehnologia de obținere a diferitelor structuri (heterojuncțiuni, structuri metal-semiconductor, metal-dielectric-semiconductor, semiconductor-dielectric-semiconductor) în baza compușilor II-VI și III-V (*Эпитаксиальные p-n переходы ZnTe-CdSe // Неорганические мат.*, 1968, t. 4, ed. 10, p. 1803; *Electrical properties of ZnTe-ZnSe heterojunctions // Thin Solid Films*, 1974, v. 20). Au fost determinate condițiile de dopare a seleniurii de zinc pentru obținerea radiației de recombinare în regiunea albastră a spectrului (monografia *Электрические и люминесцентные свойства селенида цинка*, 1984). Ca rezultat al cercetărilor fundamentale ale materialelor și structurilor sus-numite, a fost determinat mecanismul de transport al sarcinilor electrice și au fost elaborate diagramele energetice ale heterojuncțiilor cercetate (monografia *Гетеропереходы на основе полупроводниковых соединений A^{II}B^{VI}*, 1980). A fost obținută în premieră electroluminescența de injecție a purtătorilor minoritari în materialele II-VI și a fost demonstrată posibilitatea injecției în componenta cu banda largă a heterojuncțiunii (*О собственном рекомбинационном излучении гетеропереходов ZnSe-ZnTe // Физика твердого тела*, 1965, t. 7, p. 1244). A fost studiat efectul electron-voltaic în heterojuncțiunile formate de aceste materiale, demonstrându-se posibilitatea dirijării proprietăților heterojuncțiilor sub influența radiației laser (*Импульсное сужение p-n перехода при двухфотонном возбуждении // Письма в ЖЭТФ*, 1971, t. 14, p. 85). Cercetarea spectrelor de radiație a materialelor II-VI a permis determinarea spectrului energetic al defectelor

native și al impurităților în materialele de tip II-VI. A fost demonstrată posibilitatea elaborării diferiților senzori și dispozitive pentru optoelectronică (foto-detectoare, ținte pentru vidicon, detectori de radiație ionizantă, elemente de memorie optică ș.a.). În ultimii ani, atenția i-a fost axată pe cercetările în domeniul conversiei energiei solare și elaborării celulelor fotovoltaice, inclusiv a celulelor fotoelectrochimice în baza siliciului, materialelor II-VI și III-V și a oxizilor conductivi și transparenti (*New material sfor solar energy conversion // Physics and applications of non-crystalline semiconductors in optoelectronics*. Kluwer Press, 1997, p. 391; *nZnSe-pZnTe-nCdSe tandem solar cells // Solar Energy Materials and Solar cells*, 1997, v. 46, p. 323; *Photoelectrochemical processes at electrolytemultinary layered semiconductors interface // J. of Photochemistry and Photobiology A. Chemistry*, 2001, v. 139, p. 181). O realizare de ultima ora a acad. A. Simashevici sunt celulele cu două fațete, care se înscriu printre performantele mondiale în domeniu (Izotype bifacial silicon solar cells obtained by ITO spray pyrolysis, *Materials Science and Engineering B*, 159-160 (2009) 282-285).

Este autor a peste 550 de lucrări, printre care 4 monografii, 26 de brevete de invenții. A participat în calitate de raportor și de membru al comitetelor de organizare la numeroase conferințe și simpozioane internaționale, în anii 1967-1969 a activat în calitate de profesor invitat la Institutul de Petrol și Gaze din Bumerdes (Algeria). Este președinte al Comisiei de experți în domeniul fizicii a Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare, membru al Societății de Energii Renovabile din România.

A fost deputat și membru al Prezidiului Sovietului Suprem al R.S.S.M. (1985-1990).

Este distins cu titlurile de laureat al Premiului de Stat (1983) și de „Om Emerit” (1996), decorat cu ordinele „Insigna de onoare” (1986), „Gloria Muncii” (1999), cu medaliile „Meritul Civic” (1995) și „Dimitrie Cantemir” (2000).

Marea diversitate de interese, numeroasele preocupări, cordialitatea în relațiile cu colegii și tinerii discipoli, nivelul înalt intelectual – toate acestea îi permit academicianului Alexei Simașhevici să ocupe binemeritat treapta superioară pe scara ierarhică, grea și anevoioasă, a științei.

Cei ce vă cunosc vă aduc cele mai alese urări de bine, sănătate, dorindu-vă și pentru viitor rezultate de rezonanță în activitățile Domniei Voastre nobile.

La mulți ani!

**Acad. A. Andrieș, m.cor. L. Culiuc,
prof. D.Nedeoglo, prof. D.Șerban**

SE NASC ȘI ÎN MOLDOVA SAVANȚI DE TALIE MONDIALĂ

**Acad. Ion BOSTAN
la 60 de ani**

n. 31 iulie 1949, s. Brînza, r-nul Cahul

Inginer, domeniul științific: mașinologie și fiabilitatea mașinilor. Doctor habilitat în științe tehnice (1989), profesor universitar (1990). Membru corespondent (1993) și membru titular (1995) al AȘM.

În istoria evoluției științei, culturii și economiei se înscriu doar personalitățile cu capacități intelectuale deosebite, care consideră o datorie de onoare de a oferi lumii ceea ce s-a investit în ei și aduc o contribuție considerabilă la prosperarea societății. Printre acestea, grație realizărilor proeminente în domeniul mașinologiei și fiabilității mașinilor, se plasează și membrul titular al Academiei de Științe a Moldovei Ion Bostan, savant remarcabil și manager de prestigiu în pregătirea cadrelor ingineresti.

Academicianul Ion Bostan, la fel ca și majoritatea oamenilor de știință contemporani, s-a născut la țară, într-un sat pitoresc din sudul republicii, situat pe malul Prutului. A văzut lumina zilei la 31 iulie 1949, într-o familie de oameni gospodari din satul Brânza, județul Cahul.

Spiritul inventiv l-a moștenit de la tatăl său, care era un bun mecanic. Încă din copilărie manifesta o curiozitate deosebită pentru tehnică. De fiecare dată, când tatăl său repara tractorul, el îl asista cu mare interes, străduindu-se să-i surprindă orice mișcare. Era elev în clasa a patra, după câte își amintește, când

Într-o bună zi tatăl său a adus acasă un generator electric, pe care împreună l-au pus în funcțiune. Fiind impresionat de succesul tatălui, a hotărât să-și uimească colegii de școală. Rămăs singur acasă, i-a invitat să le demonstreze ce a însușit mai nou de la tata. Băieții țineau de un capăt al sârmei, iar el încerca să pornească generatorul. La un moment dat, când au fost conectate clemenele, s-a creat curent electric și toți prietenii săi au fost aruncați în praful din curte. Au tras atunci cu toții o sperietură zdravănă, dar această primă experiență inginerească i s-a întipărit în memorie pentru toată viața.

După absolvirea în anul 1964 a școlii de 8 ani din satul natal este înmatriculat la școala-medie internat nr. 1 din orașul Cahul. Era firesc ca după experiența și cunoștințele din școală, dar și deprinderile obținute de la tatăl său, să facă o pasiune aparte pentru fizică. Cu atât mai mult, cu cât a avut noroc și de un profesor foarte bine pregătit, care reușea să atragă elevii prin maniera sa de a expune materialul și prin darul deosebit de a transmite cunoștințele.

În anul 1966 susține cu succes examenele de admitere la facultatea de mecanică a Institutului Politehnic din Chișinău. Decizia de a-și consacra viitoarea activitate ingineriei și construcției de mașini a fost luată în ultimul moment, în timp ce parcurgea drumul de la Institutul de Medicină spre Universitatea de Stat, fiind impresionat de mijloacele de transport din oraș.

Viitorul academician s-a format în climatul distinct al Institutului Politehnic din Chișinău (actualmente Universitatea Tehnică a Moldovei), al cărui rector era renumitul savant academician Sergiu Rădăuțan, fondatorul acestei instituții de învățământ superior de elită, care a pregătit generații de ingineri, tehnicieni și alți specialiști atât de necesari pentru republică.

După absolvirea facultății, pe parcursul a doi ani a activat în funcție de inginer-tehnolog la Uzina „Moldovahidromaș” din Chișinău. Aici a avut posibilitatea nu numai de a-și aplica cunoștințele în practică, dar și de a acumula experiență în organizarea procesului de construcție a mașinilor. În același timp, conștientizează necesitatea de a-și perfecționa cunoștințele și în acest scop, în 1972, își face studiile la școala superioară de ingineri din orașul Moscova.

Din luna martie 1973 viitorul academician și-a legat destinul de cel al *Alma Mater*, fiind angajat în calitate de inginer superior în Secția de cercetare din această instituție de învățământ. În 1976 este înmatriculat la doctoratură, iar peste un an își susține cu brio teza de doctor în științe tehnice la Institutul Tehnic din or. Saratov, Federația Rusă, fapt unic în istoria pregătirii și susținerii tezelor de doctor în tehnică în ex-URSS.

Domeniul de activitate științifică, căruia i s-a consacrat, constituie noile tehnologii de construcție a mașinilor, în special, elementul constructiv de bază al acestora – transmisiile mecanice, ce determină

fiabilitatea mașinilor. Către finele anilor '80 ai secolului trecut în urma investigațiilor complexe angrenaj – transmisie – tehnologie – metode de calcul – proiectare, elaborează teoria fundamentală a angrenajului cu profil neevolventic, metode de calcul și proiectare a transmisiilor, ceea ce i-a permis, în urma modelării matematice a angrenării cu mișcare precesională, să propună o gamă largă de profile noi pentru angrenajul precesional, care asigură continuitatea funcției de transfer, multiplicitate înaltă a angrenajului și performanțe deosebite transmisiilor.

În baza acestor metode originale și a teoriei elaborate a fost creat un nou tip de transmisie mecanică – transmisie planetară precesională cu angrenaj multipar, care se deosebește radical de cele clasice prin construcție, principiul de transformare a mișcării și angrenaj. Aceste realizări l-au plasat pe poziția de lider în domeniul respectiv printre savanții de specialitate.

Concomitent, au fost elaborate noi tehnologii de construcție de mașini ce permit fabricarea prin frezare, moletare și rectificare cu mișcare precesională a sculei, fabricarea profilelor evolventice cicloïdale, epicicloïdale, hipocicloïdale, epihipocicloïdale și octoïdale, utilizate în practica mondială pentru transmisiile clasice, iar pentru transmisiile precesionale – pentru toată gama de profile. În scopul sporirii capacității portante au fost propuse și realizate tehnologii noi de modificare longitudinală și de profil a dinților angrenajului precesional.

Aceste elaborări cu caracter inovațional unic i-au permis să fondeze o nouă direcție științifică în construcția de mașini – transmisiile planetare precesionale, care în scurt timp a devenit recunoscută pe plan internațional în teoria mecanismelor și mașinilor, plasându-l pe savant printre marii inventatori ai lumii.

Performanțele înalte ale transmisiilor planetare precesionale cinematice și-au găsit aplicare în practică prin modulul electromecanic precesional al mecanismului de acționare a hidrolocatorului – parte componentă a complexului robotizat de extragere a concrețiunilor fero-manganice de pe fundul Oceanului Planetar, prin modulele electromecanice precesionale cu traductori de poziționare a aparatului cosmic de zbor și de rotire a antenei aparatului cosmic, printr-o gamă largă de mecanisme de acționare a roboților industriali cu precizie de poziționare înaltă etc.

Capacitatea portantă și fiabilitatea ridicată a transmisiilor precesionale, asigurate de angrenajul multipar, a permis elaborarea unei game de reductoare precesionale de putere și de hidromotoare precesionale cu performanțe majore, în care au fost îmbinate funcțiile hidromotorului și reductorului. Transmisiile precesionale și-au găsit o implementare largă prin roti-motor, cutii de viteză și variatoare,

punte conducătoare a mijloacelor de transport și tehnicii agricole.

Zice-se, că dacă omul este cu adevărat talentat, el e talentat în toate. Această sintagmă se referă pe deplin și la domnul academician Ion Bostan, care grație talentului înăscut și cunoștințelor profunde, dar și prin muncă asiduă și perseverență a reușit să obțină realizări remarcabile atât în domeniul mașinologiei, transmisiei mecanice fine, cât și în conversia energiilor regenerabile și altele necesare pentru știință și practică. În comun cu un grup de colegi de la Universitatea Tehnică a elaborat și a instalat pendulul Foucault, orologiul gravitațional ce permite înregistrarea continuă a orei locale.

Caracteristic pentru activitatea științifică și inovațională a acad. Ion Bostan este axarea investigațiilor sale pe problemele socio-economice majore ale țării, printre care și elaborarea instalațiilor și tehnologiilor de utilizare a energiei regenerabile.

Erudiția înaltă, precum și formația sa ca inginer de vocație i-a permis să elaboreze două tipuri industriale de minihidrocentrale: o minihidrocentrală pentru pomparea apei și una polifuncțională pentru producerea energiei electrice și pomparea apei, dar și o instalație eoliană cu turbină cu ax vertical cu concentratoare ale fluxului de vânt în scopul obținerii energiei renovabile atât de necesare pentru țara noastră, care nu dispune de resurse energetice.

Aceste realizări dovedesc orizontul larg al unui savant de distinsă ținută academică, cu contribuții teoretice și aplicative semnificative, confirmate prin numeroase invenții care au fost apreciate cu medalii de aur la Saloanele internaționale „Eureca”, „UNESCO” etc.

Este de menționat, că acad. I.Bostan a fost onorat cu medalia „Henri Coandă”, instituită în memoria celui mai mare inventator român din toate timpurile, al cărui principiu strategic era următorul: decât să studiezi ceea ce au inventat alții, mai bine inventează tu și supune analizei ingineresti propriile tale invenții.

Calitățile deosebite, spirituale și profesionale, ale acad.I.Bostan, rector al Universității Tehnice din 1992 încoace, îi asigură instituției un viitor de succes. Experiența bogată de cercetător științific, precum și cea de pedagog excelent, munca remarcabilă de manager iscusit și responsabilitatea înaltă sunt de un real folos în formarea și perfecționarea cadrelor ingineresti. Relațiile de colaborare a UTM cu universitățile de profil din întreaga lume sunt prolifiche, instituția condusă de Ion Bostan fiind comparată cu cele mai renumite universități tehnice din țările occidentale. Nu întâmplător, a fost ales în calitate de președinte al Rețelei universitare internaționale de la Marea Neagră.

Ca pedagog, academicianul Bostan s-a dovedit a fi un dascăl de vocație și un cadru didactic de elită.

Pentru prestigiul internațional de care se bucură a fost invitat să țină prelegeri la universitățile tehnice din România, Germania, SUA, Slovacia.

Realizările sale științifice, manageriale și didactice au fost apreciate la justa valoare. În anul 1989 susține teza de doctor habilitat în științe la specialitatea mașinologie și organe de mașini în una din cele mai însemnate universități tehnice din lume – Universitatea Tehnică de Stat din or. Moscova „N.Bauman”. În 1977 devine Laureat al Premiului de Stat în domeniul Științei și Tehnicii al Republicii Moldova, în 1989 – Inventator Emerit al Republicii Moldova, în 1993 – Inventator de Elită din România, iar în 1994 este decorat cu cea mai înaltă distincție de stat – Ordinul Republicii. În anul 2005 devine Laureat al Concursului Național de Susținere a Științei și Inovării la nominalizarea „Inovatorul anului - 2005”.

Devotat principiului, potrivit căruia un adevărat dascăl este, în primul rând, creator de școală științifică, academicianul Ion Bostan a fondat școala științifică în domeniul teoriei mecanismelor și organelor de mașini.

Activitatea sa științifică s-a materializat prin editarea a 4 monografii, 290 de articole științifice, publicate în reviste de specialitate de prestigiu, 130 de certificate de autor și patente. Monografiile *Transmisii precesionale cu angrenaj multiplu*, *Angrenaje pentru transmisii precesionale*, *Transmisii Planetare precesionale* și *Sisteme de conversie a energiilor regenerabile* au devenit cărți de căpătâi pentru specialiștii în domeniu. S-a remarcat și ca redactor-șef și fondator al revistei *Meridian ingineresc*, și ca inițiator și conducător al Asociației Inginerilor din Republica Moldova.

Indiscutabil, academicianul Bostan este un deschizător de drumuri în domeniul teoriei mecanismelor și tehnicii. În anul 1993, grație semnificației activității științifice și manageriale, este ales în calitate de membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei, iar peste doi ani – de membru titular (academician). Este membru al Academiei Internaționale a Școlii Superioare din Moscova, membru de onoare al Academiei Româno-Americane, membru de onoare al Academiei Tehnice din România etc.

Suntem siguri că toți cei care îl cunosc rămân impresionați de frumusețea sufletească și calitățile umane deosebite, maniera elegantă și simplă de expunere și, nu în ultimul rând, de perspicacitatea și modestia savantului.

Cu ocazia frumosului jubileu de 60 de ani, Vă dorim din suflet, domnule academician, sănătate, forță de muncă creatoare și noi realizări de performanță în dezvoltarea științei.

Academician Teodor Furdui
Academician Gheorghe Duca
Membru corespondent Ion Tighineanu